

V primeri s splošnimi avstrijskimi so torej kranjske razmere samo v Ljubljani še ugodnejše, povsod drugod veliko slabše; precej ugodne v kočevskem, logaškem in postojnskem glavarstvu, zelo neugodne v kamniškem, črnomaljskem, okoliškem in radovljiškem glavarstvu.

Gledé šolskega pouka je zopet velika razlika med šolami po mestih in trgih na jedni in po deželi na drugi strani, o tem nas prepiča sledeča tabela:

Zaporedno število	Kronovine	Absolutno število javnih lj. šol s poukom								
		vsega dné	pol dné	deloma vsega dné deloma pol dné		po zimni vsega po leti pol dné	vsega dné	pol dné	deloma vsega dné deloma pol dné	
				po zimni vsega po leti pol dné	po zimni vsega po leti pol dné				po zimni vsega po leti pol dné	po zimni vsega po leti pol dné
		v mestih in trgih				po deželi				
1	Nižja Avstrija . . .	402	12	12	—	—	792	214	35	1
2	Zgornja Avstrija . .	75	7	23	—	—	143	148	100	—
3	Šolnograška	33	—	2	—	—	95	19	7	—
4	Štajerska	166	3	2	—	—	514	101	25	1
5	Koroška	40	—	—	—	—	291	17	3	—
6	Kranjska	26	8	7	—	—	43	223	14	—
7	Primorska	101	23	10	—	—	50	212	14	—
8	Tjrolska s Predarlško	103	1	7	10	10	1083	30	128	308
9	Češka	852	7	16	—	—	3590	216	66	31
10	Moravska	354	23	40	1	1	1350	377	73	2
11	Šlezija	43	4	2	2	2	150	217	22	28
12	Galicija	301	53	73	—	—	1571	1327	118	3
13	Bukovina	24	6	10	—	—	66	171	7	—
14	Dalmacija	104	7	—	—	—	125	60	—	1
	Sploh	2624	154	204	13	13	9863	3332	612	375

Po mestih in trgih ima 87.6% vseh javnih šol ves dan pouk, 5.2% pol dné, 6.8% deloma ves dan deloma pol dné, 0.4% po zimni ves, po leti pol dné; po deželi pa le 69.6% ves dan, pač pa 23.5% pol dné, in le 4.3% deloma ves dan, deloma pol dné, in zopet cela 2.6% po zimni cel dan, po leti pol dné. Na Kranjskem posebej se po mestih in trgih močno približujejo razmere splošnim avstrijskim, zategadelj se pa po deželi še tem bolj oddalé; po mestih in trgih ima namreč ves dan pouk 63.4% javnih ljudskih šol, po deželi pa le 15.4%.

Z ozirom na to, da je min. novela z dné 2. maja 1883. l. poldnevni pouk močno olajšala, so se jele šole po deželi, katerim se je poprej poldnevni pouk le izjemoma od dež. šolskih svetov dovoljeval, močneje zanj oglašati. V resnici so se razmere v teku petih let že

zategadelj močno spremenile. L. 1885. je bil na 78·0°/_o javnih občnih ljudskih šol vesdnevni pouk, na 18·0°/_o poldnevni, na 4°/_o deloma vesdnevni, deloma poldnevni; leta 1890. pa na 72·7°/_o vesdnevni, na 20·3°/_o poldnevni, na 7°/_o deloma vesdnevni, deloma poldnevni.

(Dalje prih.)

E. Lah.

Cesarska pesem^{*)}

in kratki zgodovinski podatki o nji in o skladatelju Jožefu Haydnu.

Jožef Haydn, oče moderne glasbe, porodil se je v noči od 31. sušca na 1. mal. travna 1732 v mesteci Rohrau blizu Brucka ob Litavi na Spodnjem Avstrijskem. Oče mu je bil kolar; bil je vesel, pobožen in pošten mož. Izmed dvanajstero otrok, katerih polovica kmalu po rojstvu pomrje, bil je Jožef drugi. Oče je igral brez znanja not harfo, pa le toliko, v kolikor se je je bil priučil na potovanji kot rokodelčič. Rodbina je pela o prostih urah narodne pesmi, katerih prosti značaj je prešinjnal vse njegovo poznejše umetniško delovanje. Še ne šest let starega dečka, katerega je bila mati namenila duhovniškemu stanu, pošljejo k sorodniku, učitelju v Hainburgu, Matiju Franku, kateri ga je poučeval poleg navadnih šolskih predmetov tudi v petji in skoro vseh instrumentih — pavk neizvzetih. V osmem letu postane pevec v cerkvi sv. Štefana na Dunaji, kjer ostane do svoje mutacije leta 1749. Tu se je z lastno mu pridnostjo priučil toliko glasbene teorije, da je svoja brata Mihaela (znameniti cerkveni skladatelj, tudi mimogredé omenjeno, skladatelj znanega „Pred stolom tvoje milosti“) in Janeza (pozneje mnogo let pevec pri knezu Esterhaziju), ki sta mu kmalu sledila kot pevca na kor sv. Štefana na Dunaji — sam poučeval v tem predmetu. Po odstopu iz kora sv. Štefana je moral skrbeti Jožef sam za svoj vsakdanji živež ter moral trpeti mnogo pomanjkanja. Leta 1759. dobi službo glasbenega voditelja pri grofu Morzinu. Leto pozneje se oženi s hčerjo vlasuljarja Kellerja na Dunaji, kateri zakon ni bil srečen — in ostal je tudi brez otrok. Po razpustu godbe pri grofu Morzinu pride v jednaki lastnosti h knezu Esterhaziju v Eisenstadt na Ogorskem, kjer ostane celih 30 let. Haydnovo ime kmalu zaslovi daleč čez domače meje. Da je postal sploh sloveč šele po potovanji v London, ni resnično; a v toliko

^{*)} Kot novoletno darilo prinašamo danes v prilogi cesarsko pesem po prvotni melodiji, kakor jo igrajo vojaške godbe in kakor se ima tudi v šoli učiti. Zaradi tega podajamo tudi to zgodovinsko črtico. Ured.

je ta trditev opravičena, da si je v svoji domovini pridobil glasovitost šele po londonskem potovanji. Po smrti Nikolaja Esterhazija in po razpustu godbe je bil Haydn prost. Podá se dvakrat v London (1791.—1792. in 1794.—1795. leta) od koder se vrne na Dunaj poln nevenljive slave. Iz doneskov londonskih koncertov si kupi na Dunaji hišico (še dandanes Haydnove ulice št. 19.), nastani se v nji leta 1797., kjer je bival do svoje smrti 31. vel. travna 1809, o času obleganja Dunajskega mesta. Poleg tega si je pridobil precej premoženja, da je v starosti brezskrbno živel in skrbel za svoje sorodnike.

Haydn je v svojem dolgotrajnem življenji, v 77 letih, izredno veliko delal. Spisal je: 119 simfonij, 83 kvartetov za godala, 24 trio, 19 oper, 5 oratorijev, 15 maš, 175 skladeb za bariton (violi di gamba podoben, najljubši instrument kneza Esterhazija), 44 klavirskih sonat in veliko družega. Kljub ogromnemu delovanju ni bil nikoli površen; vsaka, tudi najmanjša kompozicija je bila premišljena. Delal je hitro, pridno in sigurno, kar je jedenkrat zapisal, to je ostalo.

(Konec prih.)

Književnost.

Slovanska knjižnica. Urejuje in izdaja Anton Gabršček v Gorici. Izlaja vsakih 14 dni v snopičih; cena posameznim snopičem 12 kr.

Izšli so sledeči snopiči.

1. snopič obsega zgodovinsko povest „Ratmir“ češki spisal Jan Vavra, poslovenil Petrovič. Dodan je zgodovinski opis o dobi, ko se je vršila povest.

2. snopič. I. Povest „Pojdimo za njim“. II. „Angelj“ slika iz poljskega življenja, obe spisal F. Sienkiewicz, prvo poslovenil Petrovič, a drugo pokojni Francišek Gestrin. III. Hrvaška pesem „Stanku Vrazu“ v originalu speval August Šenoa.

3. snopič. I. Povest „Slučajno“ ruski spisal P. N. Polevoj, poslovenil J. Kogej. II. „Amerikanci“ povest, ruski spisal J. J. Jasinski, poslovenil J. Kogej. — Dodan je spis o pisatelju Polevem.

4. snopič. „Protivja“, povest iz slovaškega življenja; spisala Ljudmila Podjavorinska, poslovenil Anonym. Dodatek o Slovakah. — Azbuka za Slovence, Srbe in Ruse. — Gregorčičevi pesmi „Domovini“ in „Pri mrtvaškem odru“ v azbuki.

Vsak pravi domoljub je težko pričakoval prvega zvezka „Slovanske knjižnice“, kajti dolgo in dolgo smo pričakovali jednegega podjetja. Da narod potrebuje beriva, ve pač vsakdo, in sicer zdravega beriva. In to zadačo je sprejel g. And. Gabršček v izdavanji „Slovanske knjižnice“. Do sedaj izdani snopiči z izbrano vsebino pričajo vsekakor, da se bode to književno podjetje vkoreninilo v našem branjaželjnem narodu. A ne samo to, temveč tudi cena je tako neznatna, da se mora človek kar čuditi, tisek in popir tudi prav dober.

„Slovanska knjižnica“ je sprejela v svoj program, prinašati v dobrih izvodih zgolj plodove slovanskega duba, in to je važno, kajti s tem ne bode samo seznanjala Slovence z ostalim slovanskim svetom, temveč branila jih bode tudi onega strupenega, nezdravega branja, katerega nam podajajo razni drugi narodi. Kdor pozna le nekoliko slovansko slovstvo, ve, da je zdravo, da ni napolnjeno z pojmi, vsled kojih bi bralca glava bolela. Dosedaj izdani snopiči nam podajajo prav zanimive spise, mislim da ni nihče bralcev, kateri je pričel brati, knjigo prej odložil, da je ni prebral. — Le tako dalje.

Vender bi pa radi izrekli nekaj besed, katere imamo pri sreči. Mimogrede bodi opomnjeno, da bi se na jezik malo bolj pazilo, da bi bil pravilnejši, posebno to, da se naj bi pomožni glagol stavil pred glagol, a ne za njega. Dalje bi želeli, da se besede tujke primerno tolmačijo, s tem bi se tudi marsikatera dobra tujka mogoče udomačila pri nas. — Tretji snopič je prinesel s cirilico tiskano pesem: „Naša zvezda“. A četrti snopič je posvetil celih osem strani cirilici, azbukici; in sicer: uvod o pomenu azbuke; azbuka za slovenski jezik; dodatek o popolnjeni azbukici za srbsčino in ruščino in nekaj pesmij za vajo v cirilici.

Svetovali bi g. uredniku, da naj to stvar, namreč azbuko in razne vaje, ter pravila o azbukici čisto opusti, ker s tem ne bo koristil narodu, temveč škodil dobri stvari. Naš narod, kolikor vemo, ne bo se učil azbuke, izvzemši nekaj izjem, recimo kak drugo ali tretješolec. In priprost človek zmožen branja, bo z nejevoljo odložil knjigo, češ, to ni za me temveč za učene ljudi. Kdor ima že veselje do učenja ruščine ali srbsčine, si bo gotovo znal poiskati primerne učne knjige; veliko pa za to stori „Slovanski svet“. G. urednik naj napolni oni prostor s kako kratko pripovedjco, ali s kakim dogodkom iz življenja slavnih mož. S temi vrsticami smo hoteli povedati to, kar vemo iz skušnje.

— a.

Slovensko-nemškega slovarja knezoškofa Antona Alojzija Wolfa je izšel sedmi sešitek, ki obseza besede od „krûhar“ do „medčasje“.

Naši dopisi.

Iz sezanskega okraja.*) Okrajna učiteljska konferencija se je vršila v Sežani dne 18. vinotoka pret. l. Šešlo se je 33 učiteljev, 5 učiteljic in 4 učiteljice ženskih ročnih del, ker je bila takrat vspeoredna točka za ženska ročna dela.

Točno ob 10. uri se je pričela razvijati 1. točka dnevnega reda: Petje, praktični nastop z učenci 3. šolskega leta; potem teoretično predavanje metodičnih vodil. Poročal je učitelj g. A. Kosovel. Ko odide mladež otvori predsednik nadzornik g. Dav. Sinkovič konferencijo; izvoli svojim namestnikom nadučitelja g. A. Lebana in učiteljstvo svoja zapisnikarja gg. Struklja in Čuček a. Gosp. predsednik da praktično poučevanje v petji v razpravo. Debatirali so nekateri učitelji ozirom praktičnega pouka, a glede teoretičnega predavanja metodičnih vodil je poročevalec vsem zavezal jezike, kajti pokazal se je pravi mojster v pouku, v teoriji pa nepresegljiv.

2. točka. „Poročilo g. nadzornika“. Gosp. nadzornik se sočutno spominja umrlih udov okrajnega šolskega sveta: predsednika-glavarja g. Simsiča, cerkvenega zastopnika dekana g. Harnela in umrlega nadučitelja g. A. Pakiža v Lokvi. Učiteljstvo se je v znak sožalja dvignilo. Potem je poročal o nekajih sporadičnih nedostatih opazovanih

*) Zaradi prostora zakasnelo. *Ured.*

pri nadzorovanji. Tudi je primerjal šolsko obiskovanje, razširjatev v desetih letih, kajti letošnje leto je deseto njegovega uspešnega, plodnega nadzornega delovanja.

3. točka. „O neposrednem in posrednem pouku v ljudski šoli“. Poročal je nadučitelj g. A. Leban. Tudi ta gospod je pokazal svoje vrline in pot, kako postopati, da dosežemo smoter vsestranskega pouka. Kritika je bila neznatna, zato pa je g. Bano izrazil željo, naj se razprava natisne v proučenje v naših listih.

4. točka. „O pouku v ženskih ročnih delih, njega ovirah in kako te odpraviti.“ Poročala je gđc. Justina Strukelj mikavno, natančno, poučno. Živalno so debatirale naše vrle sotrudnice in pokazale, da so vnete za blaginjo našega nežnega spola.

Naslednje točke: Poročilo okrajnega knjižničnega odbora, volitev istega; volitev stalnega odbora, bile so formalno izvršene kakor povsod drugod. Glede 8. točke izvoljena sta bila z ogromno večino glasov za naša zastopnika v okrajnem šolskem svetu za prihodnjo šestletno dobo, bivša zastopnika g. A. Benigar, nadučitelj v Tomaji in g. M. Kante, nadučitelj v Sežani.

9. točka. „Predlogi“. Bilo jih je sedem, koji so se naglo pretresli, kajti bila je že 4. ura popoldne ter smo utrujeni težko pričakovali krepila.

G. predsednik v lepih besedah zaključil konferencijo, hvaležno se spominja našega presvetlega cesarja z živio-klicem ter učiteljstvo navdušeno zglaši živio in zapoje cesarsko pesem. Nadučitelj g. A. Leban zahvali g. predsednika za spretno in nepristransko konferenčno vodstvo.

A. F.

V e s t n i k.

Najvišje odlikovanje. Presvetli cesar je podelil red železne krone III. razreda deželnemu glavarju kranjskemu, blagorodnemu g. Otonu Deteli in stolnemu proštu ljubljanskemu in članu c. kr. deželnega šolskega sveta velečastitemu g. dr. Leonardu Klofutarju.

Razpis darila. Avstrijsko društvo zoper pijančevanje razpisuje darilo 300 kron za najpoljudnejši odgovor na vprašanje „Wie kann durch die Schule dem zur Unsitte gewordenen Missbrauche geistiger Getränke entgegenwirkt werden“. Spise (v nemškem jeziku), ki naj imajo moto, je brez podpisa pisateljevega do dne 30. malega travna t. l. poslati g. dr. Adolfu Daum, Dunaj, I. Plankengasse 5. Ime pisatelja se priloži v zavilku, na katerem je napisan isti moto kakor na spisu. Razsodniki so gg. prof. Šuklje, državni poslanec, nadučitelj A. Katschinka in c. kr. sodni pristav Julij Giegl.

Razdelitev obleke. Kakor vsako leto tako je tudi letos skrbel odbor narodnih gospa in gospodičin ljubljanskih (gospa Marija Murnikova, J. Preinkova, J. Bartlova, gđc. R. Kleinova in J. Premkova) ubogim šolskim otrokom za toplo obleko. Zaradi bolezni g. Murnikove se letos ta obleka ni skupno delila, kakor druga leta, ampak na posameznih šolskih zavodih posebej. Dobilo je 80 otrok popolno obleko in perilo, 50 otrok pa čevlje, poleg tega pa še „štruce“ in medene štruklje. Bog plačaj blagim dobrotnicam njih velik trud in ljubazen do ubogih otročičev! Da bi še dalje vstrajale v tem milosrčnem delovanju!

Umrl je dne 27. grudnia 1893 g. Mihel Kuster, nadučitelj in voditelj deske ljudske šole v Kranji. Kaj več o njem v prihodnji številki. V m. p.!

Umrla je dne 26. grudnia 1893 gospa Uršula Kajser, dolgoletna gostilničarica na sv. Jakoba trgu v Ljubljani, pri kateri so se v svojem času zbirali zlasti učitelji iz Ljubljane in z dežele. V m. p.!

Zavetišče za uravno zanemarjene otroke. V Ljubljani se je osnovalo društvo, katero si je postavilo nalogo, prirediti tako zavetišče. Dotična pravila je visoka vlada že potrdila. Zavetišče se bo izročilo Salezijancem.

Najbolj razširjeni jeziki so kitajski, katerega govori 4000 milijonov, angleški, katerega govori čez 100 milijonov in ruski, katerega govori čez 70 milijonov ljudi.

zategadelj močno spremenile. L. 1885. je bil na 78·0°/_o javnih občnih ljudskih šol vesdnevni pouk, na 18·0°/_o poldnevni, na 4°/_o deloma vesdnevni, deloma poldnevni; leta 1890. pa na 72·7°/_o vesdnevni, na 20·3°/_o poldnevni, na 7°/_o deloma vesdnevni, deloma poldnevni.

(Dalje prih.)

E. Lah.

Cesarska pesem^{*)}

in kratki zgodovinski podatki o nji in o skladatelju Jožefu Haydnu.

Jožef Haydn, oče moderne glasbe, porodil se je v noči od 31. sušca na 1. mal. travna 1732 v mesteci Rohrau blizu Brucka ob Litavi na Spodnjem Avstrijskem. Oče mu je bil kolar; bil je vesel, pobožen in pošten mož. Izmed dvanajstero otrok, katerih polovica kmalu po rojstvu pomrje, bil je Jožef drugi. Oče je igral brez znanja not harfo, pa le toliko, v kolikor se je je bil priučil na potovanji kot rokodelčič. Rodbina je pela o prostih urah narodne pesmi, katerih prosti značaj je prešinjnal vse njegovo poznejše umetniško delovanje. Še ne šest let starega dečka, katerega je bila mati namenila duhovniškemu stanu, pošljejo k sorodniku, učitelju v Hainburgu, Matiju Franku, kateri ga je poučeval poleg navadnih šolskih predmetov tudi v petji in skoro vseh instrumentih — pavk neizvzetih. V osmem letu postane pevec v cerkvi sv. Štefana na Dunaji, kjer ostane do svoje mutacije leta 1749. Tu se je z lastno mu pridnostjo priučil toliko glasbene teorije, da je svoja brata Mihaela (znameniti cerkveni skladatelj, tudi mimogredé omenjeno, skladatelj znanega „Pred stolom tvoje milosti“) in Janeza (pozneje mnogo let pevec pri knezu Esterhaziju), ki sta mu kmalu sledila kot pevca na kor sv. Štefana na Dunaji — sam poučeval v tem predmetu. Po odstopu iz kora sv. Štefana je moral skrbeti Jožef sam za svoj vsakdanji živež ter moral trpeti mnogo pomanjkanja. Leta 1759. dobi službo glasbenega voditelja pri grofu Morzinu. Leto pozneje se oženi s hčerjo vlasuljarja Kellerja na Dunaji, kateri zakon ni bil srečen — in ostal je tudi brez otrok. Po razpustu godbe pri grofu Morzinu pride v jednaki lastnosti h knezu Esterhaziju v Eisenstadt na Ogorskem, kjer ostane celih 30 let. Haydnovo ime kmalu zaslovi daleč čez domače meje. Da je postal sploh sloveč šele po potovanji v London, ni resnično; a v toliko

^{*)} Kot novoletno darilo prinašamo danes v prilogi cesarsko pesem po prvotni melodiji, kakor jo igrajo vojaške godbe in kakor se ima tudi v šoli učiti. Zaradi tega podajamo tudi to zgodovinsko črtico. Ured.